

Fukuyama igazsága

2009 május 07. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 1

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

A cím több okból is provokatív. A történelem végére történ? fukuyamai utalás óta ugyanis számtalan komoly és kevésbé komoly írás indult e megállapítás cáfolatával - ez alól még e rövid gondolatsor szerz?je sem kivétel, igaz, magam arra is próbáltam felhívni a figyelmet, hogy a történelem végére vonatkozó állítás általános félreértés áldozata lett.

De a jelenlegi világgazdasági helyzetben provokatívnak t?nik a cím azért is, mert manapság a kapitalizmus haláláról illik szólni, ami sokak szerint a piacgazdaságnak mégiscsak legjobban megfelel? politikai rendszer; a cím tehát a szó valódi értelmében vett liberális demokrácia visszaszorulására is utalhat.

Most lenne hát éppen igaza Fukuyamának? Hiszen évek óta er?söd? tendencia, hogy ismét lényegessé válik a területiség tényez?je - területhez kapcsolódik az energia, az élelmiszer, az ivóvíz és sokak szerint a biztonság is, hiszen ez magyarázza, hogy egyes jelent?s hatalmak ismét területi befolyásuk növelésében látják biztonságuk megszilárdításának legfontosabb zálogát. Ismét fontos hát a terület és az államok területét elválasztó határ, ismét megjelenik a klasszikus geopolitikára épül? hatalmi játszma és az érdekérvényesítés mögé helyezett ideológiai alap, a nagyhatalmi nacionalizmus. Er?södnek a tekintélyuralmi rendszerek, gazdasági sikereik nem a liberális piacgazdaság és a demokrácia harmonikus egységén, hanem a politikai diktatúra változó mérték? elemeinek az ellen?rzött piacgazdasággal történ?, egyel?re - úgy t?nik - m?köd?képes kombinációján alapulnak.

Mindez és sok más jel is arra utalhat tehát, hogy a történelemnek valójában nincs iránya, a változások ciklikusak, vagyis körben forgunk, újra és újra átéljük más és más formában ugyanazt a lényeget. Akik pedig elfogadják azt a XVIII. század óta megjelen? tételt, hogy a történelemnek van iránya, az emberiség története a kétségtelen ciklikus elemek ellenére mégiscsak valamilyen irányban halad, azok közül is sokan látják úgy, ha van ilyen irány, akkor az a semmibe, a káoszba, az emberiség önpusztításába, valamiféle apokalipszishoz vezet.

A feltartóztathatatlannak t?n? globális veszélyek, a felmelegedés, az ökoszféra elpusztítása és a mélyül? társadalmigazdasági ellentmondások el?bb-utóbb a történelem végéhez vezetnek, persze nem a fukuyamai értelemben. (Egy korábbi, "optimista" felfogás e véget a világforradalomban jelölte meg, de a kísérlet nem járt sikerrel.) Az apokalipsziselméletek fényes bizonyítéka a globális pénzügyi rendszer látványos összeomlása és az ebb?l következ? gazdasági válság. Ismét haldoklik hát a kapitalizmus, az államnak kell masszívan és folyamatosan beavatkoznia a teljes összeomlás elkerülése végett, és nem látható el?re, hogy a depresszió ez alkalommal milyen társadalmi és politikai következményeket fog maga után vonni.

Vannak persze ellenérvek is. Fontos ugyan a terület, de a globális kockázatok nem ismernek határokat. Nemcsak a természeti, hanem a gazdasági-társadalmi-politikai kockázatok kezelése sem képzelhet? már el globális szint? beavatkozás, a globális kormányzás valamilyen formája, ezen belül mindenekel?tt az univerzális szabályok meger?sítése nélkül. Ez igaz a felmelegedésre, de a nemzetközi pénzügyi rendszer stabilizálására és az eddiginél lényegesen er?teljesebb ellen?rzésére is. Mindez persze nem helyettesíti az integrációs, az állami szint?, s?t az állam alatti szint? szabályozásokat, hiszen lokális rend nélkül globális rend sem képzelhet? el.

A kapitalizmus pedig makacs dolog, az áru- és pénzviszonyok évezredek óta kitartanak, és a modern kapitalizmus is képes meglep? változtatásokra, kiigazításokra, tehát az alkalmazkodásra. Kapitalizmust ír le Engels, amikor a munkásosztály helyzetét elemzi Angliában, kapitalizmus volt a XIX. század végének magas fokon internacionalizált ("globalizált") liberális piacgazdasága, kapitalizmus volt Roosevelt New Deal-je, de meg?rizték a piacgazdaság fontos elemeit a náci-fasiszta diktatúrák is. Kapitalizmus volt Atlee államosítása és a mindenki számára ingyenesen járó National Health Service bevezetése, Ludwig Erhard szociális piacgazdasága, majd a chicagói iskola tételeinek egyes, f?leg harmadik világbéli országokban történ? brutális alkalmazása és az ideológiává torzult neoliberalizmus dogmái uralta világrendszer.

Ez utóbbi omlik most össze, ennek van hát most vége, és nem a kapitalizmusnak. A piacgazdaság az egyetlen olyan gazdasági-társadalmi forma, amely képes reagálni a megváltozott körülményekre, a nagy megrázkódtatásokra és válságokra, nem omlik össze, hanem korrekciókon keresztül megújul. Ez pedig nem más, mint maga a történelem, pontosabban annak az a folyamata és iránya, amely csak ideig-óráig engedi, hogy a hatalomra került utópiák er?szakos beavatkozása eltérítse menetét?l.

Ami pedig a tekintélyuralmi kapitalizmusokat illeti, ezek ma valóban sikeresnek és tartósnak t?nnek. Nem véletlenül gyakorolják az európai - és a magyar - értelmiség egy részére azt a vonzó hatást, amelyet - jól tudjuk - a XX. század totális ideológiái és rendszerei is gyakoroltak a különböz? el?jel? társutasokra. A siker gyakran nemcsak legitimál, hanem különleges érzelmi-intellektuális vonzer?t is gyakorol; annál drámaibb a mámorból történ? felébredés. Ami azonban Fukuyama mellett szól, az nem ez, hanem például az az összehasonlítás, amelyet a XX. századi és a XXI. századi diktatúrák között tehetünk. Bárhogy ítélje meg valaki a jelenlegi orosz politikai rendszert vagy a kínai "kommunizmust", nem tagadható, hogy ezek a rendszerek összehasonlíthatatlanul emberibbek és kevesebb kárt okoznak, mint a XX. század diktatúrái ugyanezekben az országokban.

Mégis kedvez? irányba haladna tehát a történelem? Lehet, hogy Kant és Hegel érzett rá a lényegre akkor,

amikor a történelem értelmét és irányát az emberi szabadság b?vülésében, az emberiség kollektív tudatának gazdagodásában és mélyülésében látták? Lehet, hogy a világ nagyon lassan, hatalmas visszaesésekkel terhelten, de mégis jobb lesz valamivel?

Amiben egyet kellene értenünk, az az, hogy ennek a lehet?sége minden körülmények között fennáll. Az emberiség pusztulásának víziója éppen olyan kártékony, mint a nemzethalál látomása. (A kett? egyébként nem esik egybe; elvileg - ha hagyjuk - a nemzethalál az emberiség pusztulása nélkül is bekövetkezhet.) Ezekre a látomásokra értelmes politikát építeni nem lehet, nem is érdemes. A politika pedig - az azt élvez? általános megvetés ellenére - nagyon fontos és nagyon jó dolog, mert ha a közügyekt?l elfordulunk - éppen akkor, amikor a közjó érdekében történ? beavatkozás a legfontosabb -, utat nyitunk annak, ami ma Magyarországon történik: a közjó szolgálatának "kiszervezése", a hatalom kisajátítása és az azzal történ? folyamatos visszaélés.

Martonyi János, volt Külügyminiszter, hetivalasz.hu

Ajánló